О. ДОВЖЕНКО

НЕ ХАЗЯЙНУВАТИ НІМЦЯМ НА УКРАЇНІ

УКРВИДАВ ЦК КП/б/У

Поверніть книгу не пізніше зазначеного терміну

Вид-во «Соц. Харківщина». Зам.4-3321—200000, 1976

О. ДОВЖЕНКО

НЕ ХАЗЯЙНУВАТИ НІМЦЯМ НА УКРАЇНІ

УКРВИДАВ ЦК КП(б)У
1943

Редактор **Ол. Білоус**

А. Довженко—„Не хозяйничать немцам на Украине“
(На украинском языке).

А 1134. Зам. № 11. $^1/_2$ друк. арк. В друк. арк. 52 тис. зн.
Підписано до друку 22/V—1943 р. Тир. 10.000.

---

17 друкарня національної книги тресту „Полиграфкнига“

Коли стихне грім останнього пострілу і аероплани начертають в небесах слово „мир" всіма мовами; коли не повернеться додому така сила дорогих і любих; коли мільони людей повернуться не в домівки, а на попелища і, озираючись, не впізнають ні вулиць, ні сіл, ні міст своїх і не знайдуть уже ніколи тих, до кого поривалося їхнє серце, — лише тоді побачить людство, який же страшний шлях воно пройшло, в яку безодню невимовних страждань, злиднів, горя й безповоротних втрат ввергнув його підлий отаман німецького войовничого імперіалізму Гітлер.

Яка гігантська катастрофа! Як багато благородної праці, ласки, добра й доброї згоди треба буде принести в життя, щоб загоїти душевні каліцтва і рани людей.

І, озираючись навкруги серед руїн, крові, диму й незліченних втрат, згадають народи, як падали перед фашистами європейські держави, як розпадались демократії, культури. Як жах і морок відчаю паралізував Європу, коли проходили по ній блакитноокі двоногі тварюки з гітлерівської Німеччини!

Все було одурено розбито, придушено й розбещено і, здавалось, не було виходу людству. Німеччина мерзотників стала залізним чоботом справді „über alles". Заповітна мрія німецького жорстокого міщанина здійснилась. Радіорев і виття і нелюдське гістеричне кривляння заповнили ефір.

— Тремти, люд! — плювався Гітлер на весь світ із Берліна злочинців.

І многим мільйонам знедолених людей здавалося вже, що сумління щезло з життя на довгі століття і що гітлерівських завойовників можна лише проклинати, як ворогів думки, — і більш нічого.

— Ну і що ж? Ми такі і є. Я пишу історію кров'ю. Я звільняю людину від химери, що зветься сумлінням, — усміхався світові Гітлер своєю клінічною посмішкою.

І здригались села, міста, народи.

Але сумління не покинуло землі. Не гітлерівському законові судилося керувати життям народів.

Серед загального замішання й хаосу руїн, серед зрадництва, боягузтва, невіри й відчаю встав, наче чудо, озброєний радянський народ. Радянський народ встав просто і мужньо, не шкодуючи нічого для перемоги: ні земель своїх, ні багатств, ні трудів, ні страждань своїх близьких, ні дорогих людських утрат. Ніколи, скільки світ стоїть, не приносилось такої щедрої, гордої жертви перемозі в ім'я визволення себе і світу від загрози нападу і здичавіння.

І ніщо вже, ніяка агітація, ніякі гроші, ніякі й нічиї фейлетони і проповіді не затьмарять перед очима людства світлий образ радянського багатонаціонального народу, що в найнебезпечнішу пору став на захист світового прогресу й цивілізації проти кровожерних виродків Європи, озброєних всією її технікою. Моральна перемога радянського народу величезна, невичерпна своїми наслідками. І політикам, і історикам, і художникам багато буде праці і натхнення на довгі роки.

Якими прийдуть народи до урочистого столу перемоги — зараз говорити важко. Багато ще боїв попереду і багато пожеж, але одно можна сказати з певністю: український народ прийде слідами найтяжчих утрат.

Чи помітить світ його рани? Чи перелічить усі шрами на могутньому посіченому козацькому його тілі?

Чи злічать народи загиблих його синів і дочок, спалені міста, заводи, села, і відібраний хліб, і загарбану худобу?

Ні, не в містах, і не в хлібі, і не в заводах річ. Міста наживемо і хліба надбаємо.

Річ — в житті народу і в честі.

Невимовно прекрасною була українська земля перед війною. Безмежні колгоспні лани з чудовим урожаєм всіх культур обіцяли народові повний достаток і радість. Численні молоді сади за кілька років мали були цілком змінити пейзаж країни і навіть її клімат. Усе сільське господарство вступило вже в ту вищу форму свого існування, яка відкривала перед народом, перед молоддю особливо, перспективи величні і прекрасні.

Три сталінських п'ятирічки, як три славні історичні перемоги, перетворили Україну в могутню індустріальну й колгоспну державу. Зросли і виховались численні кадри передових людей геть в усіх галузях народного господарства. Молода Радянська Україна йшла до свого двадцятип'ятиріччя як переможниця в найблагороднішому людському змаганні — в соціалістичній праці.

Праця стала ділом честі й геройства. Стахановці, якими гордилася вся радянська країна, вперше з'явились на Україні. Україна була любимою сестрою братніх республік. Увесь радянський народ славив її в прекрасних піснях, і називали її люди квітучою, сонячною Україною. Наступна п'ятирічка мала всі підстави піднести економічну й духовну міць країни до висоти надзвичайної. Та історія присудила інакше.

Ворог захопив тимчасово нашу прекрасну країну, потоптав її квітучі колгоспні поля, винищує множество тисяч вірних синів України, розкрадає й знищує багатства нашого народу.

Багато ворогів поклали сини України і величезну силу перекалічили. Але довелося їм поступитися перед стальним валом на схід, загартовуватись у бойових пригодах, вчитись війні на полях битв і ожорсточати незлобиву вдачу свою смертельною зненавистю, презирством до ворога.

Не скорились ворогові горді українці. Чим далі відходила воююча Україна, чим ближчою здавалася Гітлерові перемога, тим сильніше стискували зброю бійці, тим міцнішою ставала нерозривність братів-народів, тим твердішою ставала воля до перемоги й віра в перемогу, що ніколи не покидала народу.

Авантурницькі наміри Гітлера розповзлися по гіперболі наших просторів, і ніколи вже йому не стулити своєї роззявленої пащі.

Годі! Не хазяйнувати німцям на Україні! Не бути Україні під ярмом фашизму!

Цей невмираючий поклик життя дзвенить у душі кожного сина України, кожного брата України, шумить у партизанських лісах, вихоплюється стогоном у таборах військовополонених невольників, у катівнях і тюрмах.

Цей клич носять у своїх серцях ті, хто не встиг відійти з армією під час нашого відступу через поранення, контузії, невміння перепливати річки, або хто не міг залишити раненого брата на дорозі.

Цей клич до перемоги несуть щодня українські робітники з своїх заводів із Уралу: невпинно ось уже другий рік посилають вони в бій свої танки з гордими іменами історичних героїв України, її будівників і оборонців.

Не привезли цього разу вже фашисти з собою в обозах на Україну ні гетьмана, ні Петлюри, ні будь-якої іншої підставної фальшованої особи для створення видимості української державності. Цей невдалий спектакль провалився колись з тріском і був освиста-

ний кулями українського народу. Гітлер вирішив вистави Вільгельма не відновлювати. Ніякої України! «Велика Німеччина» — і більш нічого.

Поставивши собі за мету знищити Україну як державу, перетворити її в німецьку сільськогосподарську провінцію, гітлеризм взявся за діло з шаленою німецькою ненаситною й безсоромною лютістю.

Щоб роздати українські землі солдатам, офіцерам та великим поміщикам, треба було ці землі, що належать українським колгоспникам, відібрати і само населення України скоротити до потрібного мінімуму батраків і робітників.

І почалося нещадне грабування України. Крім того, що її об'їдає величезна гітлерівська орда, німці женуть щодня з України в Німеччину двадцять повних поїздів з харчами. І не тільки з харчами, забирають усе, що можна забрати: забирають руду, метал, шкіри, шерсть, шпали, рейки, трамвайні вагони, забирають одяг у населення.

Вивозять людей. З самого лише Києва вивезли в жовтні минулого року 50 тисяч жінок. Газета «Дер нойє таг» 8 жовтня писала: «На кожній станції відбуваються тяжкі картини прощань. Жінки, діти, старики ночують просто неба, чекаючи поїздів, зодягнені в лахміття, в тісноті й смороді товарних вагонів».

Немає таких тортур і мерзенних знущань, яких не застосовували б гітлерівські кати для знищення українського народу.

Скільки ні в чому неповинних людей повішено з написами: «Повішений за непокору», «За переховування партизанів» — для профілактичного залякування народу.

Але чим ніч темніша, тим яскравіші зорі. Тим яскравіше палає ненависть до німців, тим сильніша непокора. Вже на шибениці нерідко теліпаються самі вішателі,

летять під укіс ворожі ешелони, палають склади військового добра, вибухають казарми, автомобілі на шляхах. Таїться зненависть немов за кожним кущем. Жива душа народна! Народ не скорився негідникам!

Щоб знищити український народ, німці придумали з властивою їм холодною методичністю цілу систему найскладніших і найрізноманітніших заходів. Певно, програма прямого знищення України все таки лякає їх самих. Вони вирішили розправитися з народом його ж власними руками і тим послабити опір.

Вони розставили тисячі найтонкіших тенет для вловлювання людей, забиваючи українцям голову всілякими ісенітницями про Радянську країну. Ще в травні того року вони писали в усіх газетах на Україні, що Москва перебуває в їхніх руках, а Червона Армія — на Уралі.

Відчуваючи свою непевність на українській землі, загарбники стараються з усіх сил здолати душу народу. Обманом, погрозами, катуваннями і підкупом вони пробують роз'єднати, нацькувати людей один на одного.

Та линуть уже з партизанських лісів від захисників рідної України поради народові:

«Товариші, пам'ятайте, чого хочуть наші кати! Вони хочуть розлучити нас, роздрібнити, роздвоїти...

Юнаки! Пам'ятайте, хто були ваші прадіди-українські козаки. Вони були захисниками народу, славними поборниками його волі. Козак—це борець за волю народу, це його захисник. Німець — віковічний, історичний ворог козака. Не піддавайтесь на обман німецьких іуд, не йдіть на братовбивство. Не проспіть свою долю. Нема миру з німцями. Нема і не буде. Смерть німецьким окупантам!»

Фашистські недолюдки силкуються завоювати не тільки душу українського народу, — ці негідники хо-

чуть відняти в народу всі його багатства, знищити навіть його ім'я. Вони хочуть уже викреслити саме слово «Україна» і пробують украсти в народу його історію. Газета «Ліцманштадтер цейтунг» повідомляє, що «німецькі власті, намагаючись провести повну германізацію України, привселюдно спалили всі українські історичні книги».

Пограбовано всі культурні вогнища українського народу, музеї і книгосховища в Києві, Харкові, Одесі, Полтаві, Вінниці, Львові, Чернігові. Розкрадено дорогоцінні твори українського мистецтва: картини, скульптури, килими, вишивання, книги, найрідкісніші історичні рукописи, — одне слово, всі духовні цінності народу.

А замість украденого привезли українському народові з Німеччини поліцейський кодекс та порнографічні картинки, і ще дитячу книжчинку, де вбивцю Гітлера зображено «визволителем» України.

Так Україна, благословенна країна хліба, молока і меду, перетворилась в похмуру пустелю, по якій гуляє німецьке лихо.

«Наш автобус їде по українській території, — пише кореспондент «Берлінер берзенцейтунг». — Це справді мертва земля. Вона лежить сіро і нерухомо під східним небом. Ні біля будинків, ні в полі не видко людей. Всюди необроблені лани. Лише зрідка трапляються підводи, здебільшого порожні. Це селяни прямують до невідомої мети».

Ні один народ у війні не винищується німцями з такою страхітливістю, з такою невблаганною методичністю, як народ український.

Та величезні страждання і жертви не зломили і не зломлять українського народу. Ніщо не забудеться ворогові: ні одна українська сльоза, ні один скелет на до-

розі і ні ворон на голові повішеного, ні дитя, приколоте багнетом до матері чи кинуте у вогонь в Лосівці, Тополівці, Олійниках, Рейментарівці, Єліні, Будищах, Мостках і безлічі інших спалених сіл. І не забудеться ніколи нещасна українська матір, що благала перед смертю у ворога кулю замість петлі, наче милостиню.

Український народ не скорений. Народ живе і бореться. Не тішить німецьких грабіжників українська земля, не приносить щастя.

«Життя німців на Україні, — писав якийсь Макс Бауман у газеті «Донау цейтунг» 14 жовтня 1942 року, — проходить в болісному почутті самотності, яке охопило всіх німців і головним чином керівників сільського господарства. Свою роботу вони змушені виконувати самі. Вони живуть у чужій країні, серед зовсім чужих людей. Дуже багато німців, що приїхали на Україну, приваблені почуттям романтизму, зазнали глибокого розчарування».

Романтики шибениць, розбещеності і грабунку неспокійні.

Ворожість і непримиренність українського народу пробилась уже крізь прокляті товсті німецькі шкури. Багато грабіжників, тремтячи за свою шкуру, мріють всіма способами швидше втекти до Німеччини.

«Невблаганна й нещадна партизанська куля», «тяжка самотність», «не місце романтиці» та інші подібні елегійні висловлювання німецьких «економістів», «радників», «фахівців з аграрного питання» дуже промовисті для сьогоднішнього дня.

«Багато сільськогосподарських керівників загинуло на посту», — пише «Дер нойє таг». Так, дуже багато мерзотників і катів загинуло від народного гніву, але ще більша кара жде їх попереду. Навіть головний гітлерівський сатрап Кох змушений визнати, що перетворення України на хлібну колонію Німеччини—справа

надто важка, бо на Україні триває партизанська війна і український народ відмовляється співробітничати з ненависними загарбниками.

Чого тільки не робили кати з українськими селянами, щоб примусити їх служити собі! Палили села; жінок, дітей стріляли, заганяли всіх з дітьми і стариками по шию у воду і держали по дві доби під кулеметним вогнем: «Обирайте старосту!» Обирали на третій день, коли не було вже сил стояти у холодній воді. Когось благали взяти гріх на свою душу. Хтось зглядався на благання і ставив хрест на своє життя. Були села, які по 5—6 місяців не обирали старост і не давали рабів для Німеччини. Їх оголошували поза законом; розстрілювали з гармат і мінометів ці позазаконні села, начебто був закон для інших українських сіл. А люди йшли в ліс, у болота, в партизани.

Навіть Кох змушений визнати у своїй статті в газеті «Фелькішер беобахтер», що тільки окремі одиниці з числа темних зрадників українського народу згодились посісти адміністративні пости і що переважна більшість цих постів зайнята німцями-фашистами та колишніми німцями-колоністами.

Війна йде не на життя, а на смерть. Український народ нині особливо дорожить партизанами, як своїми месниками і борцями за визволення. Він годує, поїть, переховує їх, допомагає їм, чим тільки може.

І не тільки від руки партизанів приймають кару німці: силу німецьких грабіжників знищують поодинці жителі міст і сіл. Кожний ранок приносить німцям забитих солдатів, офіцерів, чиновників і зрадників.

На підприємствах часті аварії, вибухи. Багато людей, що з примусу працювали в німецьких установах, ідуть в партизанські загони. Багато народних вчителів-патріо-

тів виступило проти німців, обвинувачуючи їх від імені народу в підлому, злочинному бандитизмі.

Звірства і поспільні грабежі мають масовий характер. Вони винятково жорстокі. Багато сіл знесено з лиця землі за невиконання непосильних податків. Методично знищується українське населення.

Найдорожче, виховане нами в радянській людині, почуття дружби і братерства народів німці намагаються витруїти, вбити найхитрішими заходами обману, брехні, підкупів і провокації. Сіється ворожнеча. Сіється брехня.

У Новгород-Сіверському в листопаді 1941 р. показували народові фільм „Розгром і взяття Москви". А 7 листопада 1942 р. видали наказ про загальне обов'язкове святкування „річниці взяття Москви". Втопили навіть одну жінку за те, що вийшла цього дня на Десну прати білизну. Але свято все таки не вийшло. Лукавий попутав німецького радиста. Дурний радист, вірячи в „свято", настроїв радіоприймач не на Берлін, а на Москву і пішов прогулятися. І раптом народ почув голос товариша Сталіна на урочистому засіданні. Довго бігали німці, ганяючись за радистом, поки не кінчили його. А народ слухав промову рідного Сталіна і плакав з радощів.

— Я народний вчитель, — говорив мені мій земляк, молодий голубоокий командир партизанської роти, що недавно прилетів з Чернігівщини до Москви. — Я в житті мухи не зайняв. А зараз я різав німецьких та угорських офіцерів ось оцим ножем, — і ніж мигнув у здоровенній руці вчителя Б., — і я відчував радість помсти. Я їх убив і зарізав уже з сімдесят штук, і коли я йду в нерівний бій, моє серце б'ється так, що я роздер би їх тисячі... Ох, коли б ви знали, що це за звірі! Коли б ви знали, що вони роблять з нашим народом! Немає такої кари, яка бодай малою мірою покрила б їх злодіяння, нема!

Я дивився на вчителя з гордістю, наче передо мною був живий символ мого народу, доброго, м'якого, але безмежно мужнього в боротьбі проти поневолювачів-фашистів. Я бачив за його спиною безліч тисяч українських колгоспників, робітників, службовців, що залишили свої сім'ї, батьків, дружин і дітей, пішли в ліси і болота на холод, нужду, хвороби, на рани, на всі злигодні партизанської боротьби, на всі муки, принесені ворогами з проклятої Німеччини.

— Багато вас, безсонних і безстрашних?

— Багато. Нас многі тисячі. Що не ліс,— то й ми. Що не байрак,— то й партизани. Поплачуть ще від нас німці, поплачуть німчаята. Поглянули б ви на синів України, як ідуть вони в бій на ворога і як бояться їх чисельно завжди переважаючі вороги! Відчувають, певно, що багатьом з них не минути лиха, коли почнуть вони відступати під ударами Червоної Армії.

— А вірить народ в нашу перемогу?

— Вірить. Тільки, на жаль, в глибу України дуже мало знають про справжній стан речей на „великій землі". Народ завалений німецькою пресою. Тяжко народові не знати, тяжко жити в безвісті.

Увійшли ще партизани старої Чернігівщини, з якої вилітали колись славні богунці Миколи Щорса і незабутні Боженкові таращанці, що громили німців у 1918 році.

Довго говорили вони про подвиги своїх безстрашних товаришів, говорили про народ, про злигодні, згадували історію України, думкою пролинали над її димами і руїнами.

І постала перед нашим духовним зором з сивини віків стара наша, порубана матір-Україна. Довгі століття лежала вона в Європі роздерта натроє, начетверо. Лежала пограбована і змучена, безкровна челядинка Європи. Не матір'ю, а мачухою була Європа для України. І не

синами, а пасинками європейських століть жили наші батьки, діди і прадіди на своїй землі.

Довго вчили їх по-різному думати, ходити, молитися. Довго повчали їх різні просвітителі. Довгі століття кидали їх в криваві бої, одного проти одного під різними прапорами: польськими, австрійськими, угорськими.

Та приходять і зникають правителі, а народ вічний. Жива душа народна. Прошуміли століття боротьби і недолі, а нашу народну правду від довгого сну збудив великий Сталін.

— Живіть, брати. Спасибі за вірність мечу і за дружбу. Не забувайте, що вся ваша сила в дружбі народів. Ви живі і сильні дружбою.

Але не встигли ми обнятися, не встигли поплакати радісними сльозами, придивитися до різниці своїх зморщок і шрамів у Львові, Буковині, на Дунаї, як уже знову захопили Україну вороги, розтерзали її німецькі хижаки, румунські та угорські кати.

Не в неволі, не в рабстві збирався мирний український народ святкувати двадцятип'ятиріччя своєї Радянської республіки; не з ненавистю в серці і не з сльозами, а з піснями радості і щастя людського життя.

Працьовитість українського народу, його робочий талант повинен був увінчатися високими і славними показниками. Цифри і таблиці трудових підсумків чверті століття мали звучати на народних зборах, як натхненні поеми про високі якості нової, найдорожчої в світі радянської людини, людини-брата, товариша, творця.

А хвилююча програма наступного десятиріччя Епохи Великих Робіт розкривала перед очима народу перспективи ще більш радісні і незвичайні.

Але історія не панькає нас: український народ зустрів своє свято зі зброєю в руках.

Мільйони кращих синів українського народу спільно з російським, білоруським, казахським та іншими братніми народами б'ються на всіх фронтах за визволення України й інших земель Радянського Союзу від німецьких окупантів.

Безсмертною славою вкрили свої імена сини України: Олександр Рідний, Яків Кольчак, Супрун, Перепелиця, Ткаченко, Затуливітер, Шевченко, Копиця Іван, Шумидуб, Семенуха, другий Перепелиця, капітан Запорожець, Колодій, Мірошниченко, капітан Руденко-Севастопольський, Шевчук Арсен, Петро Опара, Вдовенко, Свирид Тайна і багато-багато інших.

„За батьківщину!", „Смерть німецьким окупантам!", „За Радянську Україну!"—нескінченною валкою виходять з воріт цехів грізні танки з цими гордими назвами. Це українські робітники харківського заводу імені Комінтерну б'ються за Радянську Україну як справжні орденоносні герої.

Дніпропетровці, запоріжці, кияни, харків'яни, донбасівці—все, що було краще, сильне, дуже на Україні, все рушило з своїми заводами на схід, в братську республіку, і б'ється на заводах за Радянську Україну, в цехах як на фронті, показуючи чудеса роботящості, мужності й невтомності, маючи в своїх рядах справжніх героїв перемоги.

Робітники, інженери, вчені-академіки, майстри мистецтва і майстри плавок і вибоїв, і верстатів—усі, хто пішов з армією для боротьби, всі працюють, не покладаючи рук. В кожному серці одна палаюча пристрасть: «Ніколи не жити німцям на Україні, ніколи!».

Багато жертв і злигоднів доведеться ще зазнати українському народові в боротьбі за життя і волю. Але немає таких труднощів, перед якими схилив би він голову, нема такої ціни, що нею не заплатив би він за свою

перемогу. Боротьба йде жорстока і нещадна, не на життя, а на смерть, і не мало зникне, очевидно, з цього життя недоброго, дурного, нікчемного й паскудного, що мріяло поживитися на народному лихолітті, тремтячи за свою шкуру. Багато буде зметено з лиця землі зрадників батьківщини, лакеїв, безбатченків, катів народу, його паразитів та іуд.

Але в цьому великому горні боротьби і страждань народиться багато дорогого й прекрасного.

Загартуються у вогні і в бурях характери, зміцніють серця, розширяться габарити людських душ, і в багатьох-багатьох відкриються очі на таке, чого не помічали раніш, — шкідливе, нікчемне й непотрібне, мимо чого проходили недбало, на що дивилися, але чого не помічали, не бачили простодушні очі.

Багато прекрасних помре на полях битв. Але з тих, хто лишиться живим, війна висуне в передові лави будівників життя найщедріших на сміливість, чесність і безстрашність, справжніх героїв, захисників, синів народу, а темне поховається і застигне в мізерності своїх особистих, шкурних, чемоданних пристрастей і почорніє при яскравому світлі завойованого переможного миру.

І підведеться на весь свій гордий зріст перед здивованими поглядами всього світу посеред пожарищ і жертовних руїн великий Радянський Союз, пахнучи гаром і кров'ю, неприбраний, але величний і прекрасний, і поставить поперед себе любиму сестру свою — закривавлену, посічену найтяжчими ранами, але прекрасну Україну.

Бийтесь же, воїни великої радянської сім'ї! Трощіть ворога, женіть його! Знищуйте!

ЦІНА 50 КОП.